

SÜNNETİN DELİL DEĞERİ

Prof. Dr. Mustafa BAŞ

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي
التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ
الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي
كَانَتْ عَلَيْهِمْ قَالِ الَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي
أُنْزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

- 157. Yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı buldukları o elçiye, o ümmî Peygamber'e uyanlar (var ya), işte o Peygamber onlara iyiliği emreder, onları kötülükten meneder, onlara temiz şeyleri helâl, pis şeyleri haram kılar. Ağırlıklarını ve üzerlerindeki zincirleri indirir. O Peygamber'e inanıp ona saygı gösteren, ona yardım eden ve onunla birlikte gönderilen nûr'a (Kur'an'a) uyanlar var ya, işte kurtuluşa erenler onlardır.

Ayette geçen “ümmî” kelimesi, okuma yazma bilmeyen karşılığında kullanılmış olup Resulullah'ın bir vasfıdır. Allah Teala'nın O'nu bu vasıf ile açıklaması ümmî olduğu halde ilmin bütün kemalatına sahip olmasındandır ki, bu da O'nun hakkında bir mucizedir. Resul denilmesi Allah'a izafeten, Nebi denilmesi ise kullara nisbetendir. Yani o, Allah'ın elçisi olması bakımından Rasul, insanlara Allah'ın emirlerini ulaştırıp bildirmesi bakımından da Nebi'dir. Ağırlıklar ve zincirlerden maksat, Tevrat'ta bulunan ve günah işleyen azaların kesilmesi, elbisenin pislik değen kesilip atılması gibi uygulanmasında güçlük çekilen hükümlerdir. İslam dini bu ağır hükümleri kaldıracak insanları bir tür meşakkat zincirlerinden kurtarmış; kolay ve uygulanabilir hükümler koymuştur.

أخرج أبو داود والترمذي عن المقداد بن معد يكرب عن رسول الله أنه قال:
«ألا إني أوتيت القرآن ومثله معه ألا يوشك رجل شبعان على أريكته أن يقول:
عليكم بهذا القرآن فما وجدتم فيه من حلال فأحلوه وما وجدتم فيه من حرام
فحرموه ألا وإن ما حرم رسول الله كما حرم الله».

وفي رواية أخرى «يوشك أحدكم أن يقول: هذا كتاب الله ما كان فيه من
حلال أحلناه وما كان فيه من حرام حرمناه ألا من بلغه عني حديث فكذب به
فقد كذب الله ورسوله والذي حدثه».

İfrat ve Tefrite Arasında Teşriî Sünnet

- **Günümüzde Müslümanlar arasında birbirinin zıddı iki gruptan birinci grup, sünnette olan her şeyi, bütün zaman ve zeminde, her durumda herkes için uyulması zorunlu bir teşri' olarak kabul edenlerdir. Hâlbuki sünnette, yaratılıştan kaynaklanan örf ve âdetler kabilinden, tevafuk olarak ve özel olarak da Hz. Peygamber'e mahsus fiiller olabilir. Mesela minber basamaklarının sayısı, elde asa ile minbere çıkma vb.**
- **İkinci grup ise sünneti tamamen pratik hayatın dışına çıkarmanın öncülüğünü yapmaktadırlar. Onlara göre örf ve âdetler, muamelât, İktisadî ve siyasî hayatla ilgili işler ile yönelim ve harp sanatı gibi konularda sünnetin söyleyeceği bir şey olmayıp bu saha tamamıyla insanlara terk edilmelidir.**
- **Sünnet, emredici veya nehyedici olarak bu alana müdahil olamayacağı gibi doğruyu gösteren de olamaz. Bunların dayanağı da hurma ağaçlarının aşılınması konusunda söylenilen «Siz. dünya işlerinizi daha iyi bilirsiniz" hadisidir». Şu halde hayatımızda ziraat. zanaat ve tıp vb. teknik ilimlerin konusuna girip de bilgi ve tecrübe gerektiren teknik konularda teşriî olmayıp uyulması da gerekmez.**

İfrat ve Tefrit Arasında Teşriî Sünnet

- Bu iki grubu yeme-içme adabı konusunda ifrat-tefrit çizgisinde görmek mümkündür. Bu grupları biri yemekte çatal-kaşık kullanmayı reddetmekle ve yalnız yerde oturup elle yedikten sonra parmakları yalamanın Hz. Peygamber'in sünnetine uymak olduğunu söylemektedir.
- Diğer grup ise, yeme-içmenin, içinde bulunulan çevre ve zamanın değişmesiyle farklılık arz eden dünyamıza ait bir iş olduğunu savunuyor; İslâm Dini'nin. insanları nasıl yiyip içecekleri konusunda eğilmek için gelmediğini savunuyordu.
- Bu iki grubun iddiaları konusunda adaletli ve insaflı yaklaşım, sünnetin teşriî olanı ile bu niteliğe sahip olmayanını; herkesi kapsayıcı genel olanı ile hususî bir olay veya kimse için varit olanı arasında ayırım yapan yaklaşımdır.

İbn Kuteybe'ye göre hadisler üç kısımdır

- **1- Cebrail'in Allah'tan alarak Hz. Peygambere indirdiği ve dinin asıllarını oluşturan sünnetler ki, İbn Kuteybe bu sözüyle, esas vahye dayanan sünnetleri kastetmektedir. Bu çeşit hadislerden bazıları şunlardır: «Bir ve iki defa süt emme haram kılmaz.» «Diyet, âkile (baba tarafından akrabalar) üzerinedir»**
- **2- Allah Teâlâ'nın Hz. Peygamber'e kendi içtihadını açıklamasını emrettiği ve kendinden bir sünnet ortaya koymasını mubah kıldığı, Resûlullah (s.a.v)'in de özür ve illet sahiplerinden dilediği kimselere ruhsat verdiği sünnetler ki Hz. Peygamberin Mekke hakkında, "Oranın yaş dalı koparılmaz, ağacı kesilmez" buyurduğunda, Abbas'ın isteği üzerine Hz. Peygamber de "izhir'in kesilip koparılmasına onların faydaları doğrultusunda ruhsat vermiştir.**
- **3- Hz. Peygamber'in öğüt ve tavsiye kabilinden belirlediği ve eğer yaparsak faziletli bir iş yapmış olacağımız, ancak yapmazsak herhangi bir günah işlemiş sayılmayacağımız sünnetler ki bu çeşit sünnetlere Hz. Peygamber'in sarığın boyundan aşağıya sarkıtması konusundaki emirleri ile hacamat yapanların ücret almasını yasaklaması konusundaki sünnetleri örnek olarak gösterilebilir.**

el-Karafi'nin Değerlendirmesi

- Karafi sünneti Hz. Peygamber'in kazaî (yargı), fetvaî (iftâ) ve teblîğî (irşat-ahlak) ile devlet başkanı sıfatıyla ortaya koyduğu sünnetler olmak üzere kategorize eder. Bu vasıfları haiz tasarruflarının dindeki tesirleri de farklı olmaktadır.
- Hz. Peygamber'in tasarruflarının çoğunluğu ilahî Risâlet'inin gereği olarak tebliğidir.
- Hz. Peygamberin devlet başkanı olarak ortaya koyduğu tasarrufları konusunda ona uymak için, kendi yaşadığı devlet başkanının izni olmaksızın kimsenin bir şey yapması caiz olmaz.
- Hz. Peygamber'in hukukla ilgili (kazaî) olarak ortaya koyduğu tasarruflar konusunda ona uyma için de bir hâkimin kararı olmaksızın hiç kimsenin öne çıkması caiz değildir.
- Hz. Peygamber'in ibadetler konusunda, sözlü veya fiilî olarak dinî bir mesele hakkında soru soran birine verdiği cevaptaki tasarrufları ise, fetva ile ilgili ve tebliğ görevinin kapsamına giren tasarruflarıdır.
- Hz. Peygamber'in "Kim bir araziye diriltirse o arazi artık onundur" hadisi hakkında âlimler, bunun devlet başkanlığı ile ilgili bir tasarruf mu -ki bu da Ebu Hanife'nin görüşüdür- yoksa fetva ilgili bir tasarruf mu -ki bu Mâlik ve Şafiî'nin görüşüdür- konusunda ihtilaf etmişlerdir. Arazi imarı konusunda İmam Mâlik ile Şafiî'nin görüşleri tercihe daha şayandır

Şâh Velivýullah ed-Dihlevî Taksimatı

- Sünnetin teşriî (hukukî) olanı ile böyle olmayanı konusunda bir ayırımı gitmiş ve sünneti Risâlet'in tebliğiyle ilgili sünnetler ve böyle olmayanlar diye ikiye ayırmıştır.
- Risalet'in tebliği amacını taşıyan hadisler üçe ayıran Dihlevî'ye göre; Birincisi Ahiret ve âlemin sırları ile ilgili vahye dayanan sünnetlerdir.
- İkincisi ise ibadetler, irtifak hakları vb. konulardaki sünnetlerdir ki bu kısma giren hadislerin bir kısmı vahiy mahsulü, bir kısmı ise içtihat ürünüdür.
- Üçüncüsü ise, Onun (s.a.v) genel anlamdaki güzel ahlâk ve ahlâksızlıkla ilgili açıklamaları gibi, zamanı ve sınırları belli olmayan maslahat ve hükümlerdir. Bunların da dayanak noktaları umumiyetle içtihatıdır.
- Risâlet'i tebliğ etme amacına yönelik olmayan hadislerdir ki Tıbb-ı nebevi ile ilgili hadisler böyledir. Hz. Peygamber'in ibadet kastıyla değil, genel âdeti üzere yaptıkları ile kasten değil de rastgele yaptıkları da bunun gibidir.

Mahmut Şeltut'un, Sünnet Ayırımı

- Şeyh Mahmut Şeltut, Dihlevî. Reşit Rıza ve Karafi gibi âlimlerin bu konuda yazdıklarından istifade etmiş ve sünneti, şöyle bir taksime tutmuştur:
- 1. Yeme-içme. uyuma, yürüme, karşılıklı ziyaretleşme, aracılık etme ve alışverişte pazarlıkla bulunma gibi beşerî davranışlar.
- 2. Ziraat, tıp ve elbisenin uzun veya kısa olması gibi hususlarda varit olan rivayetlerde olduğu gibi, tecrübe, kişisel veya toplumsal alışkanlıklar yoluyla yapılan fiiller.
- 3. Özel ve istisnaî durumlarda alınan insanî birtakım tedbirler yoluyla yapılanlar. Savaş meydanlarına orduların sevki, bu yerlerde orduları gizleme gibi şartlara ve özel birtakım eğitime dayanan uygulamalar.
- 4. Teşri' yoluyla varit olan hadisler ki bunlar da çeşitli kısımlara ayrılmaktadır:
 - a. Hz. Peygamberden" Resul" sıfatıyla ve tebliğ yönüyle sadır olanlar.
 - b. Müslüman toplumun idaresi ve devlet başkanlığı konusunda sâdır olanlar.
 - c. Hakimlik ve kadılık sıfatıyla sadır olanlar.
- Hz. Peygamber'den sâdır olan tasarrufların hangi cihetten olduğunun bilinmesi uygulama için gereklidir.

Tâhir b. Âşûr'un Görüşleri

- **Tâhir b. Âşûr *Mekâsidü's-Şerîati'l-İslâm* adlı eserinde Hz. Peygamber'in söz ve fiillerinden oluşan tasarruflarını, on iki ayrı durumda sadır olduğunu söyler ve bunları şöyle sıralar:**
- **Teşri', fetva, yargı, idarecilik, rehberlik, arabuluculuk, danışmanlık, nasihat, nefis tezkiye ve terbiyesi, ulvî gerçekleri öğretme, terbiye ve ıslah ve irşatla ilgili olmayan diğer durumlar.**
- **Ölüm döşğinde iken, "Bana yazı yazacak bir şeyler getirin de, size bir şeyler yazayım ki, ondan sonra sapıtmayasınız" hadisinde olduğu gibi, bir işi uygulama konusunda ısrar etmemesi de, o tasarrufun teşri' ifade etmediğini gösteren işaretlerdendir.**

◦ **O Heva ve Hevesinden konuşmaz
ancak kendisine yapılan vahiyle
konuşur.**

◦ **Necm Suresi**

○ قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهُ وَاحِدٌ فَمَن كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا

- Allah Resulü bir namazı kılarken yanılmış, ashabin “ bir değişiklik mi oldu” suallerine karşı şöyle buyurmuştur:
- إنما أنا بشر مثلكم، أنسى كما تنسون، فإذا نسيت فذكروني، وإذا شك أحدكم في صلاته، فليتحر الصواب فليتم عليه، ثم ليسلم، ثم يسجد سجدتين
- "Ben de sizin gibi bir insanım, sizler gibi ben de unuturum. Unuttuğum zaman bana hatırlatınız. Sizden biri namazda yanılırsa doğruyu araştırсын ve namazı tamamlasın. Sonra selam verip iki secde yapsın(sehiv secdesi).

Hz. Peygamberin ikaz edilmesi

- Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber (s.a.v.)'e yöneltilen itablar sert ve yumuşak olmak üzere iki çeşittir. Bunları misallerle açıklayalım:
- 1. Hz. Peygamber (s.a.v.) kendisine gelip izin talebinde bulunan ve mazeretlerini beyan eden bazı münafıklara Tebük Gazvesine katılmamaları hususunda izin verdi. Hz. Peygamber (s.a.v.) özür sahiplerinin özürlerini kabul etmiyor imajını vermemek için onların bu özürlerini kabul etti. Fakat Allah ona itabta bulundu, tam bir araştırma yapmasını emretti ve bu gibi durumlarda zahiri hallere aldanmaması gerektiğine işaret etti. Zira bu zahir ahval gerisinde gayelerin en sefili bulunmaktaydı. Alemlerin Rabbinden Resulullah'a hitap tarzında gelen ve af ile başlayan bu itabın hafif bir itab olduğu açıktır.
- 2. “Yeryüzünde savaşırken, düşmanı yere sermeden esir almak hiçbir peygambere yaraşmaz. Geçici dünya malını istiyorsunuz, oysa Allah ahireti kazanmanızı ister. Allah Güçlü'dür, Hakim'dir.” (8/Enfâl 67-69) Bu âyetteki itab öncekine nazaran daha sert bir üsluba sahiptir.

Hız. Peygamberin ikaz edilmesi

◦ 1. Ümmü Mektum Olayı

Hız. Peygamber (s.a.v.) bir gün Kureyş eşrafından bazılarını İslama davet etmekle meşgul iken, Abdullah ibni Ümmi Mektum adındaki sahabe huzuruna geliyor o da yüzünü ekşitiyor

عَبَسَ وَتَوَلَّى ۝١ أَن جَاءَهُ الْأَعْمَى ۝٢ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّى ۝٣
أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرَى ۝٤ أَمَّا مَنِ اسْتَغْنَى ۝٥ فَأَن ت لَهُ
تَصَدَّى ۝٦ وَمَا عَلَيْكَ إِلَّا يَزَّكَّى ۝٧ وَأَمَّا مَنِ جَاءَكَ يَسْعَى ۝٨ وَهُوَ
يَحْشَى ۝٩ فَأَن عَنْهُ تَلْهَى ۝١٠ كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ۝١١ فَمَنْ شَاءَ

- “Yanına kör bir kimse geldi diye (Peygamber) yüzünü asıp çevirdi. Ne bilirsin, belki de o arınacak; Yahut öğüt alacaktı da bu öğüt kendisine fayda verecekti. Ama sen, kendisini öğütten müstağni gören kimseyi karşına alıp ilgileniyorsun. Arınmak istememesinden sana ne? Sen, Allah’tan korkup sana koşarak gelen kimseye aldırıyorsun. Dikkat et; bu Kur’an bir öğüttür. Dileyen onu öğüt kabul eder.” (80\Abese 1-12) Peygamberimizin, daha sonra zaman zaman Abdullah’ı gördüğünde “Kendisinden dolayı Rabbimin beni azarladığı şahsa merhaba!” diyerek ona iltifatta bulunduğı rivâyet edilmektedir.

Hız. Peygamberin ikaz edilmesi

- **Bedir Esirlerine Yapılan Muamele :** Alınan esirlerle ilgili olarak vahiy de gelmediğinden, ne yapılacağı durumu kesinlik kazanmamıştı. Harp esirleri bazen öldürölürler, bazen köle haline getirilirler (bilhassa hanım ve çocuklar), bazen fidye alınarak, bazen de hiçbir karşılık alınmaksızın serbest bırakılır, bazen de karşı esirlerle mübadele edilirlerdi. Hız. Peygamberin danıştığı
- **Hız. Ebû Bekir “Ya Resûlullah! Bunlar senin kavmin, kabilen ve senin milletindir. Fakat sen, af yolunu tutar ve bunları affeder, boyunlarını vurmaz ve bunları serbest bırakırsan, gönüllerini kazanır ve bunların hidâyete ermesine vesile olursun. Benim kanaatim, bunların affedilmesi yönündedir.”**
Hız. Ömer: “Ya Resûlullah! Şu anda elimizdeki esirler, Mekke’nin ileri gelenleridir. Bunlar öldürölürse, bir daha küfür belini doğrultup bizim karşımıza çıkamaz. Dolayısıyla bunların öldürölmesi gerekir. Hatta her müslümana, kendi yakınını ver, onu bizzat o öldürsün. Akil’i Ali öldürsün, Abdurrahman’ı, babası Ebû Bekir öldürsün, falan akrabamı da bana teslim et, onu da ben öldüreyim” demiştir. (Müslim, Cihâd 58;Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1/31-32)

Hız. Peygamberin ikaz edilmesi

- Bedir Esirlerine Yapılan Muamele :
- Hız. Peygamber, Hız. Ebû Bekir'in ileri sürdüğü esirlerden fidye alınması teklifini benimsedi. Böylece Hız. Peygamber, esirleri fidye, karşılıksız, mübadele ve okuma yazma öğretmeleri karşılığında serbest kalma imkanı tanıdı.

○ مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَى حَتَّى يُثْخِنَ فِي الْأَرْضِ تُرِيدُونَ عَرَصَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ {67} لَوْلَا كِتَابٌ مِّنَ اللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ }

- Hız. Peygamber'in bu uygulamasını kınayan şu âyetler nazil oldu: “Yeryüzünde düşmanı tamamıyla sindirip hakim duruma gelmedikçe, hiçbir Peygamber'e esir almak yakışmaz. Siz geçici dünya menfaatini istiyorsunuz, halbuki Allah ahireti istiyor. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir. Eğer Allah'ın daha önce verilmiş bir hükmü olmasaydı, aldığınız şeyden dolayı size büyük bir azap dokunurdu” (Enfâl, 8/67-68).
- Bir gün sonra Hız. Ömer, Hız. Peygamber ve Hız. Ebû Bekir'i ağlarken gördüğünde: “Ya Rasûlallah! Senin ve arkadaşının ağlamasına neden olan şeyi bana söyler misin? Ağlanacak bir durum ise, ben de sizinle birlikte ağlarım. Ağlanacak bir durum değilse, siz ağladığınız için ağlar gibi görünürüm” dedi. Bunun üzerine Hız. Peygamber: “Arkadaşların bana bu esirlerden fidye alma görüşünü arz ettikleri için ağlıyorum. Yemin olsun ki, onların azabı bana şu ağaçtan daha yakın arz olundu” dedi.

Hız. Peygamberin ikaz edilmesi

○ Tahrim Olayı :

○ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِكَ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ {1} قَدْ فَرَضَ اللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَانِكُمْ وَاللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ {2}

○ “Eşlerinin rızasını gözetererek, Allah’ın sana helal kıldığı şeyi niçin kendine yasak ediyorsun? Allah bağışlayandır, acıyandır. Allah şüphesiz size, yeminlerinizi keffaretle geri almanızı meşru kılmıştır. Allah sizin dostunuzdur. O, bilendir, Hakim’dir. Tahrim 1-2

○ Hız. Aişe rivâyeti, İkinci namazından sonra eşlerinin yanına uğrayan Hız. Peygamber, Zeynep binti Cahş’ın odasında fazla kalmaya başlamıştı. Zeynep’in odasında Hız. Peygamber bal şerbeti içiyordu “*Bunu kıskandım ve Hafsa, Sevde, Safiyye ile anlaşıp, Resûlullah yanımıza geldiğinde, her birimiz ona ağzından meğafir kokusu geldiğini söyleyelim diye kararlaştırdık. (Meğafir, arının balını aldığı özel kokusu olan bir çiçektir.)* Hepimiz de Resûllullah’ın çok titiz olduğu ve kendisinden kötü bir koku yayıldığında bundan çok rahatsız olacağını biliyorduk. Bu yüzden Resûlullah’ın Zeynep’in yanında çok kalmaması için bu hileye başvurduk. Ve gerçekten de hile tesirini gösterdi. Hanımlarının ‘ağzınızdan meğafir kokusu geliyor’ demeleri üzerine Peygamber bundan böyle bal yemeyeceğine dair yemin etti. (Buhârî, Tefsir, Tahrim 1-2; Müslim, Talak, 20)

Hız. Peygamberin ikaz edilmesi

- **Münafık Abdullah B. Übeyy'in Cenaze Namazını Kıldırması**

Abdullah b. Übeyy b. Selul ölünce, oğlu Abdullah, Resûlullah'ın yanına geldi ve babası için kefen olarak kullanmak üzere gömleğini istedi. Resûlullah gömleğini verdi. Sonra babasının cenaze namazını kılmasını istedi. Bunun üzerine Resûlullah cenaze namazını kılmak üzere yerinden kalktı. Bu sırada Ömer b. Hattab yerinden kalktı ve Resûlullah'ın elbisesini tutup çekti ve dedi ki: “Ya Resûlullah! Allah, münafıkların cenaze namazını kılmanı yasakladığı hâlde, bu adamın namazını mı kılacaksın?”

- Resûlullah şu karşılığı verdi:

◦ اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ

- **“Allah tercihi bana bıraktı. ‘Onlar için ister af dile, ister dileme; onlar için yetmiş defa af dilesen de Allah onları asla affetmez.’ (9\Tevbe 80) buyuruyor. Ben de yetmiş kereden fazla af dileyeceğim.” dedi.**

- Hz.Ömer, ‘Ama o bir münafıktır.’ dediyse de Allah Resûlü onun cenaze namazını kıldı. Bunun üzerine yüce Allah,

◦ وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِّنْهُمْ مَّتَّ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ

- “Onlardan ölen kimsenin namazını sakın kılma, mezarı başında da durma! Çünkü onlar Allah'ı ve peygamberini inkar ettiler ve fasık olarak öldüler.” (9\Tevbe 84) âyetini indirdi. Bundan sonra Allah Resulü münafıkların cenaze namazlarını kılmadı

Hız. Peygamberin ikaz edilmesi

◦ Müşrik Olarak Ölen Yakınları için Af Dilemesi :

◦ مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولِي قُرْبَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ {113}

- “Cehennemlik oldukları anlaşıldıktan sonra, akraba bile olsalar, puta tapanlar için mağfiret dilemek Peygamber’e ve müminlere yaraşmaz. İbrahim’in, babası için mağfiret dilemesi, sadece ona verdiği bir sözden ötürü idi.” (9\Tevbe 113-114)
- Rivâyete göre Ebu Talib ölüm döşeginde iken Resûlullah onun yanına gitti. Resûlullah Ebu Talib’e “Ey amca, ‘La ilahe illallah’ de. Bununla seni Allah katında savunayım’ Ebu Talib onlara son söz olarak, Abdulmuttalib’in dini üzere olduğunu söyledi. Bunun üzerine Resûlullah şöyle dedi: “Bana yasaklanmadıkça senin için mutlaka af dileyeceğim.” İşte bunun üzerine bu âyet nazil oldu. (Buhari, Tefsir, 4675)
- Abdullah ibn Mesud’dan gelen diğer bir rivâyete göre, Peygamber Efendimizin istiğfarda bulunduğu şahıs, amcası değil; annesidir. O şöyle anlatıyor: “Bir gün Hz. Peygamber (s.a.v.) kabristana çıktı, biz de peşinden gittik. Kabirlerden birinin başına oturdu, uzun uzun dua edip münacatta bulundu, sonra ağladı, onun ağlamasına biz de ağladık, sonra kalktı. Ömer ibn Hattab kalkıp ona doğru gitti. Önce onu, sonra bizi yanına çağırdı ve: “Sizi ağlatan nedir, neden ağladınız?” diye sordu. Biz: “Senin ağlamana ağladık.” dedik. “Yanına oturduğum kabir, annem Amine’nin kabriydi. Onu ziyaret için Rabbimden izin istedim, bunun için bana izin verdi. Rabbimden onun (annem) için dua etmek üzere izin istedim, bunun için bana izin vermedi ve bana “Akraba bile olsalar, cehennem halkı oldukları belli olduktan sonra (Allah’a) ortak koşanlar için mağfiret dilemek; ne peygamberin, ne de inananların yapacağı bir iş değildir.” âyetini indirdi ve işte bunun üzerine bir çocuğun annesine olan acıması beni tuttu da onun için ağladım. Size kabirleri ziyareti yasaklamıştım. Şimdi onları ziyaret ediniz. Çünkü kabir ziyareti size ahireti hatırlatır.” buyurdular.

Hız. Peygamberin ikaz edilmesi

- Müslüman fakirlerin dışlanma isteğinin kabul edilmesi:

◦ وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ
مِّنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِّنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ {52}

- “Sabah akşam, Rabblerinin rızasını isteyerek O’na yalvaranları kovma. Onların hesabından sana bir sorumluluk yoktur, senin hesabından da onlara bir sorumluluk yoktur ki onları kovarak zulmedenlerden olasın.” (6\En’am 52)
- Sad ibn Ebi Vakkas şöyle nakletmektedir: Bu âyet-i kerime biz altı kişi hakkında indi: Ben, İbn Mesud, Suheyb, Ammar, Mikdad ve Bilal. Kureyş, Allah’ın Resûlü’ne (as): “Biz, bunlara tabi olanlar olmaya asla razı olacak değiliz. Bunları yanından kov.” dediler. Bu sözden, Allah’ın Resûlü’nün kalbine giren düşünceler (mesela onları kovacak olursa o müşriklerin İslam’a girebileceği umudu gibi) girdi de bunun üzerine Allah bu âyet-i kerimeyi indirdi.

Hız. Peygamberin ikaz edilmesi

- **İnşallah dememesi:** Yahudilerin akıl vermesiyle Kureyş müşrikleri Hız. Peygamber'e (sa) ruh'u, Ashab-ı Kehf'i ve Zülkarneyn'i sorduklarında "İnşaallah" demeksizin "Size yarın cevap veriririm." buyurmuş ve bir rivâyete göre 15 gün, başka bir rivâyete göre 40 gün, bir üçüncü rivâyete göre de üç gün vahy gelmemiş ve Hız. Peygamber çok zor durumda kalmıştı. İşte şu âyetler de bu hadise üzerine nazil olan âyetler cümlesindendir.

◦ وَلَا تَقُولَنَّ لِشَيْءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَٰلِكَ غَدًا {23} إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ وَاذْكُرْ رَبَّكَ

- "Herhangi bir şey için, Allah'ın dilemesi dışında: "Ben yarın onu yapacağım" deme. Unuttuğun zaman Rabbini an ve şöyle de: "Umulur ki, Rabbim beni doğruya daha yakın olana eriştirir." (18\Kehf 23-24)

Sünnetin Hücet Oluşu

Kur'an-ı Kerîm gibi şer'î hüküm istinbât edilmesi hususunda sünnetin de uyulması vacib ve ahkam için ikinci kaynak olduğu üzerinde âlimler ittifak etmişlerdir. Buna dair Kur'an'dan icmâ ve makul (aklî delil) den pek çok delil vardır.

Kur'andan deliller. Allah (c.c.) peygamber (s.a. a itaat edip ona uymayı müminlere farz kıldı, peygamberine itaati kendine itaat saydı, aralarında çıkan nizaları Allah ve Rasûlüne havale etmelerini müslümanlara emretti. Allah ve Rasûlünün verdiği hüküm de -erkek olsun kadın olsun- hiç bir mümine tercih hakkı bırakmadı, pek çok ayet-i kerimede peygamberin hükmünü kabul etmeyenin imanı olmayacağını beyan etti. Bu ayetlerden bazıları şunlardır:

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ {31} قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ
وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَحِبُّ الْكَافِرِينَ {32}

Ali imran

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ
وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ
ahzap 36 فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا

Sünnetin Hüccet Oluşu

○ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا {65}

"Hayır: Rabbine andolsun ki aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılıp sonra da verdiğin hükümden içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın tam manasıyla kabullenmedikçe iman etmiş olmazlar." (Nisa: 4/65).

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَىٰ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُّبِينًا

"Allah ve Rasûlü bir işe hüküm verdiği zaman, inanmış bir kadın ve erkeğe, o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur." (Ahzab: 33/36).

وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ

"Peygamber size ne verdiyse onu alın, size ne yasakladıysa ondan dâ sakının" (Haşr: 59/7).

Kale resulullah : deuni materektüküm innema ehlekellezine min gabliküm kesreti sulihim vehtilafihim ala enbiyaihim fe iza neheyttüküm an şeyin fectenibuhü. Ve iza emertüküm fe'tü minhü mesteta'tüm

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ {31} قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ {32}

"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız buna uyunuz ki Allah-da sizi sevsin" (Ali imran: 3/31).

Bu ve benzeri ayet-i kerimeler, sünnetinde Rasûlullah (s.a.) e uymanın farz olduğuna kesin şekilde delâlet etmektedir.

Sünnetin Hücet Oluşu

- 2- Kur'an-ı Kerîm'den sonra sünnetle amel etmenin farz olduğunda ashab-ı kiram ittifak etmiştir. Kur'an-ı Kerîm'in emirleri ve "Allah'ın kitabında bulamazsam, Rasûlullah'ın sünnetine göre hükmederim" diyen Muaz'ı Rasûlullah (s.a.) in tavsiye etmesi buna delildir.
- Muaz bin Cebel'in bu sözü, hükmü Kur'an-ı Kerîm'de bulunmayan hâdiselerin fetvasında ashab-ı kiramın takip ettiğği bir metod haline gelmiş, tabiîn ve zamanımıza kadar geçen müteakip nesiller de bu yol üzere yürümüşlerdir.

Sünnetin Hücçet Oluşu

- 3- Makul: Sünnetin beyanı olmadan, mücerred Kur'an-ı Kerîm'de vârid olan icmâlî hükümlerle amel etmek mümkün olmaz. Zira ancak şu iki şeyle Rasûlullah'ın tebliği Rabbinin vahyi olur: Kur'an-ı Kerîm'i okutması ve onu beyan etmesi. Böylece Din Kur'an-ı Kerîm ve Sünnetle beraberce şekillenmiştir. Bunların birisinin diğerinden müstağni olması mümkün değildir.
- Buna delil "Namazı dosdoğu kılın, zekatı verin" (Bakara: 2/43), "Oruç size yazılmıştır" (Bakara: 2/183), "Yol bakımından gidebilenlerin o evi haccetmesi Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır" (Âli imran: 3/97), "Allah, alış-verişi helâl, faizi haram kıldı" (Bakara: 2/275), "Bunların ötesindekiler sizin için helâl kılındı" (Nisa: 4/24), "Hırsız erkek ve hırsız kadının ellerini kesin" (Maide: 5/38) ayet-i kerimeleri gibi beyan ve izaha ihtiyacı olan ayetlerdir.
- Rasûlullah (s.a.) namazın, zekatın, orucun nasıl yapılacağını, haccın nasıl eda edileceğini, sahih bir alış-verişin şartlarını, haram olan faizin çeşitlerini, mahremlerin dışındaki kadınların nikahının hangi şartlarda sahih olduğunu, hırsızın elinin nereden kesileceğini beyan etmiştir.

◦ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ

- "İnsanlara kendilerine indirileni açıklamak için sana da bu Kur'anı indirdik." (Nahl: 16/44) ayetinin emrine göre de Rasûlullah (s.a.) in Kur'an-ı Kerîmi beyan etmesi vaciptir.

Hükümler Açısından Sünnetin Kitâb'a Göre Yeri

- Sünnette yer alan hükümleri, Kur'ândaki hükümlerle karşılaştırdığımızda, üç sekilden biri ile karşılaşırız:
- 1: Sünnet, Kur'ân'daki hükümlere tam tamına uygun hükümler ihtiva eder. Bu durumda Sünnetin hükmü, Kur'ân'ı teyit edici nitelikte kabul edilir ve aynı hüküm için iki delil bulunmuş olur: Birincisi, hükmü tesbit eden esas delil, ki bu Kur'ân nassıdır; ikincisi ise teyit edici delildir, bu da Sünnet nassıdır.
- Meselâ Hz. Peygamber'in ' 'Bir müslümanın malı (başkasına) onun gönül hoşnutluğu olmaksızın helâl değildir" anlamındaki hadisi, Kur'ân-ı Kerîm'in "Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda haksız sebeplerle yemeyin. Karşılıklı rızaya binaen yapılan ticâret olursa başka. " âyeti hükmünü ifade etmektedir.
- Yine Hz. Peygamber'in "Kadınlar (ın haklarına riayet) konusunda Allah'tan sakının. Zira onlar sizin hakimiyet ve himayeniz altındadır. Onları Allah 'm emaneti olarak aldınız, onlarla birlikte yaşama hakkını Allah'ın emri ve müsaadesi ile elde ettiniz" anlamındaki hadisi, Cenâb-i Allah'ın "Kadınlarla iyi geçinin" mealindeki sözü ile aynı hükmü taşımaktadır.
- Hz. Peygamber'in "Allah zalime mühlet verir, verir; sonunda onu bir cezalandırdımı artık iflah olmaz" hadisi Allah Teâlâ'nın "İşte Rabbin zulmeden beldeleri (n ahalisini) yakaladığı zaman böyle yakalar. Çünkü O'nun yakalaması çok acı ve çetindir. " âyeti arasında da böyle bir teyit ilişkisi vardır.

Hükümler Açısından Sünnetin Kitâb'a Göre Yeri

- **2:** Sünnet, açıklanmaya muhtaç Kur'ân nasslarını açıklayıcı hükümler getirir. Bu da üç türlü olur:
- **a)** Kitab'ın "mücmel" nasslarını tefsir eden veya "müşkil" lâfızlarını açıklığa kavuşturan Sünnet. Meselâ, namaz vakitlerini ve rekâtlarını, namazda neyin nasıl okunacağını, zekâtı verilmesi gerekli olan ve olmayan malları, zekât miktarını ve zekâta ait nisap miktarlarını belirleyen hadisler bu türdendir.
- Çünkü bunlar, Kur'ân'da yer alan "Namazı kılın, zekâtı verin." mealindeki mücmel âyetten maksadın ne olduğunu açıklamış olmaktadır.
- Müşkil lâfıza açıklık getiren hadislerle örnek olarak, ' 'Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı) siyah ipliğinden (karanlığından) ayırdedilinceye kadar yiyin, için«-mealindeki âyette yer alan (iplik) lâfızlarından maksadın gündüzün beyazlığı ve gecenin karanlığı olduğunu açıklayan hadisi zikredebiliriz. Sahabeden biri lâfızlarını gerçek anlamda "iplik" olarak anlamış, biri beyaz diğeri siyah iplik alıp yastığının altına koymuş, (sahurda) bunları görebileceği ve birini diğerinden ayırtedebileceği vakte kadar yemeye-içmeye devam etmişti. Sonra, Hz. Peygamber'e bunların anlamını sorunca, o, bu lâfızlardan maksadın, gündüzün aydınlığı ile gecenin karanlığı olduğunu açıklamıştır.

Hükümler Açısından Sünnetin Kitâb'a Göre Yeri

- **b)** Kur'ân-ı Kerim'in "âmm" hükmünü "tahsis" eden Sünnet. Hz. Peygamber'in şu hadisi bu duruma örnek olabilir: "Kadın, halası, teyzesi, erkek veya kız kardeşinin kızı üzerine nikâhlanamaz. Bunu yaparsanız, akrabalık bağlarını koparmış olursunuz" Bu hadis şu âyetin umumunu tahsis etmiş olmaktadır: "Bunların (yukarıda sayılanların) dışındakiler size helâl kılındı.» Çünkü söz konusu âyette, bu hadiste geçenlerle ilgili bir yasak yoktur
- Yine Hz. Peygamber'in "Katil mirasçı olamaz" hadisi, Kur'ân-ı Kerîm'in "Allah, çocuklarınız (m miras payı) hakkında şöyle davranmanızı istiyor. âyetin-deki umumu tahsis etmektedir. Zira âyet, katil olup olmadığına bakılmaksızın her çocuğun mirasçı olacağı hükmünü getirmektedir. Sünnet ise bu hükmün kapsamını daraltmakta, sadece katil olmayan çocuk için miras hakkı tanımış olmaktadır.
- **c)** Kur'ân-ı Kerîm'in "mutlak«ını "takyîd" eden Sünnet. Meselâ "Hırsızlık yapan erkek ve hırsızlık yapan kadının ellerini kesin mealindeki âyette sağ mı yoksa sol elin mi kesileceği, yine elin nereden kesileceği belirtilmemiştir. İşte Sünnet mutlak tarzda yer alan bu hükmü, sağ elin kesilmesi ve bilekten kesme şeklinde kayıtlamıştır.

Hükümler Açısından Sünnetin Kitâb'a Göre Yeri

- **3:** Sünnet, Kur'ân'da hükmü bulunmayan meseleler hakkında hükümler getirir. Bu durum için pek çok Örnek zikredilebilir. Bu nevi hükümlerden birkaç tanesini şöyle sayabiliriz:
- Seferi halde değilken de rehin sözleşmesinin yapılabileceği,
- Bir tek şahit ile birlikte davacının yeminine dayanılarak hüküm verilebileceği,
- Ninenin miras hakkına sahip olduğu,
- Fıtır sadakasının ve vitir namazının vacip oluşu,
- Evlenme akdinde şahitlerin gerekliliği,
- Şufa hakkının meşru bir hak olduğu,
- Deniz hayvanlarının ölüsünün yenebileceği.
- Hayızlı kadınların namaz ve oruç konusu

- **Hayızlı kadınlarla ilgili rivayetler**
- **Hız. Aışe. Peygamber bizi adetli günlerimizde namazdan ve oruçdan alıkoymuş, tutulmayan oruçları kaza etmemizi, namazların kaza edilmemesini söylemiştir.**
- **Fatıma b. Hubeys : Bize hayızlı günlerimizde namazı terk etmemizi emretmişti.**
- **Ümmü Seleme :Her ay hayız gördüğü günler ve ve geceler sayısınca beklesin, bu sırada namaz kılmasın, sonra gusledip namazı kılsın.**

◦

Hükümler Açısından Sünnetin Kitâb'a Göre Yeri

- Şayet "Sünnete ait bu özellik, daha önce geçen "Allah'ın, Kur'ân'ı herşey için bir açıklama kıldığı" ifadesi ile nasıl bağdaşır?" denecek olursa, cevap şudur:
- Kur'ân'ın herşeyi açıklayıcı bir kaynak olma niteliği ile, bazı hükümlerin Sünnette yer alıp Kur'ân'da yer almaması durumu, arasında çelişki yoktur. Çünkü Kur'ân'ın hükümleri açıklaması, hep "tafsil" (detayları ile düzenleme) şeklinde olmamıştır. Bu açıklama kâh "tafsil" şeklinde kâh "icmal" (toplu tarzda) veya genel kural koyma şeklinde olmuştur.
- Kur'ân'ın koyduğu temel kurallardan biri de Sünnet'e uyma ve onun gerektirdiği şekilde amel etme mecburiyetidir. Nitekim Kur'ân'da 'Peygamber sîze ne vermişse onu alın, size neyi yasaklamışsa ondan sakının" buyurulmuştur. Hz. Peygamber'e itaatin gerekliliğini ve ona itaatin Allah'a itaat sayılacağını ifade eden daha pek çok âyet vardır. Şu halde Allah Rasûlünün Sünnetinde yer alan her hüküm, Kur'ân'da detayı ile bulunmasa bile, yine Kur'ân nassları içinde yer almış ve Kitab, hükmünü bu yolla açıklamış kabul edilir.

Hükümler Açısından Sünnetin Kitâb'a Göre Yeri

- Abdullah b. Mes'ud ile bir kadın arasında geçen şu konuşma bu hususu desteklemektedir. Bir kadın Abdullah b. Mes'ud'a gelmiş ve şöyle demiştir: "Duydum ki, sen şöyle şöyle yapanları lanetliyormuşsun ve 'Allah, güzellik için Allah'ın yarattığını değiştirip vücudunda dövme yapan ve yaptıran, kaş alan ve aldırان, dişlerin arasını törpüleyen kadınları lânetlemiştir' diyormuşsun. Oysa ben mushafın iki kapağı arasındakileri okudum, böyle bir şey göremedim".
- Abdullah b. Mes'ud ona "Şayet okusaydın bunu bilirdin" demiş, kadın "Bunu nerede bulabilirim?" deyince şu cevabı vermiştir: "Allah Teâlâ'nın 'Peygamber size ne vermişse onu alın, size neyi yasaklamışsa ondan sakının' âyetinde".

ومع هذا البيان الناصح لحجية السنة فقد شذت طائفة ممن ينتمون إلى الإسلام ،
وهي التي تنبأ رسول الله بقرب وجودها فأنكرت حجية السنة وقالت : « حسبتنا
كتاب الله ، فما كان فيه من حلال أحلناه وما وجدنا فيه من حرام حرمناه » ثم
أيدوا دعواهم هذه بأن الكتاب فيه بيان لكل شيء كما أخبر القرآن نفسه في
قوله تعالى : « ما فرطنا في الكتاب من شيء » ، وقوله : « ونزلنا عليك الكتاب
تبيانا لكل شيء » ، والقول بأن السنة دليل مستقل يناقض إخبار الله بأن
الكتاب يبين كل شيء فيلزم الخلف في كلام الله وهو مستحيل على الله .

ويرد عليهم بأن الآية الأولى لا تدل على مدعاهم لأن المراد بالكتاب فيها على
الرأي الراجح للمفسرين اللوح المحفوظ لا القرآن يدل لذلك سياق الآية وهي
« وما من دابة في الأرض ولا طائر يطير بجناحه إلا أمم أمثالكم ما فرطنا في
الكتاب من شيء ثم إلى ربهم يحشرون » ، والآية الأخرى في سورة هود
« وما من دابة في الأرض إلا على رزقها ويعلم مستقرها ومستودعها كل في كتاب
مبين » ولو سلمنا لهم أن المراد به القرآن فالآية لا تدل على مدعاهم من إهدار
السنة لأن كثيراً من الأحكام لم تذكر في القرآن ، بل تفاصيل العبادات
والمعاملات لم تذكر فيه ولا يمكن فهم مراد الله من كلامه إلا بمعونة السنة
فإهدارها إهدار للعمل بكثير من القرآن المجمل الذي فصلته السنة فيتمين حمل
بيانه لكل شيء على بيان أصول الشريعة ومبادئها إجمالاً والقرآن لم يترك شيئاً
من هذا البيان الأجمالي .